

# wiiw (Bécsi Nemzetközi Gazdasági Tanulmányok Intézete): Szűkebb esztendők jönnek\*

RICHTER SÁNDOR

*Rövid távon nincs lépéskényszer a magyar gazdaságpolitikában, középtávon annál inkább. Mivel 2019-től az uniós transzferek nagy része elapad, a GDP 1,5–3 százaléka körüli kereslet esik ki, amire a gazdaságpolitikának reagálnia kell majd. Az EU új, hétéves pénzügyi keretprogramja körül ugyanis nagyon sok a bizonytalanság. A brexit miatt eleve szűkülnek a források, új költési célok merülhetnek fel, mégpedig a kohéziós politika rovására. A magyar gazdaság mostani lendülete megtörik, 2019 és 2021 között szűk esztendőkre lehet számítani. (A wiiw prognózisa a régióra és a magyar gazdaságra korlátozódik.)*

## Közép-, Dél- és Kelet-Európa: lendületben

A külső gazdasági feltételek alakulása az idén egyedülállóan kedvező Közép-, Dél- és Kelet-Európa országai számára. A világgazdaság nagy egységei – az USA, Kína és az euróövezet – egyidejűleg mutatnak erős bővülést. Közép-, Dél- és Kelet-Európában az utóbbi hat év legdinamikusabb gazdasági aktivitását tapasztaljuk. Tavaly, tíz év után először, a térség minden egyes országából növekvő gazdasági teljesítményt jelentettek.

A 11 új közép-európai EU-tagállam gazdasága a tavalyi 4,4 százalékos növekedés után idén valamivel mérsékeltebb ütemben, de még mindig erősen, várhatóan 3,9 százalékkal bővül. A legnagyobb növekedési ráta az idén, akárcsak 2017-ben, Romániában várható (4,7 százalék), de a wiiw a térség többi gazdaságában is viszonylag magas, 3,5–3,9 százalékos gazdasági növekedéssel számol – eltekintve Horvátországtól és Litvániától, ahol az átlagosnál némileg szerényebb tempó (2,7, illetve 3,2 százalék) várható. A gazdasági növekedést a térségben mindenekelőtt az euróövezet teljesítményének dinamikus bővülése, az EU költségvetéséből érkező átutalások

\* Az írás a wiiw 2018. tavaszi előrejelzése alapján készült.

<https://doi.org/10.47630/KULG.2018.62.3-4.60>

---

Richter Sándor, gazdaságkutató, Bécsi Nemzetközi Gazdasági Tanulmányok Intézete (wiiw).  
E-mail: richter@wiiw.ac.at.

ciklikus fellendülése, a magánberuházások dinamikus erősödése és az emelkedő bérek segítik. 2018-ban folytatódik a konvergencia, a térség fejlettségi szintjének fokozatos felzárkózása az EU fejlettebb tagországhoz.

A gyors növekedés ellenére a wiiw nem számol azzal, hogy az új EU-tagállamok gazdasága túlfűtötté válik, egyedül a hazai össztermék legnagyobb bővülését felmutató Romániában látunk ezzel kapcsolatban aggodalomra okot adó jeleket. A térségben általános jelenség a bérek gyors emelkedése, elsősorban a feldolgozóiparban. Ezt a legtöbb gazdaságban a munkatermelékenység és a nem áralapú versenyképesség javulása ellensúlyozza. Az új EU-tagországokban tapasztalható nyomasztó munkaerőhiányt az országok egy részében ukrán vendégmunkások segítségével próbálják enyhíteni. Ezzel az ukránok a térség néhány országában a munkaerőpiac fontos szegmensévé váltak.

Az új tagországok körében a gyors növekedés a meglévő kapacitások csúcsközeli kihasználását eredményezte. Ez a körülmény a beruházások megugrását valószínűsíti, amit a tartósan alacsony kamatszint is támogat. Itt jelentős tere van a fejlődésnek, mivel a beruházások GDP-hez viszonyított aránya a térség szinte valamennyi országában még mindig elmarad a 2009-es válság előtti szinttől.

Az Európai Központi Bank minden valószínűség szerint nem sieti el a kamatemelési ciklus megkezdését, és az is lehet, hogy erre az idén sor sem kerül. A wiiw a jelenleginél szigorúbb monetáris politikát az új EU-tagországok közül csak Románia és Csehország esetében tart valószínűnek.

### **Magyar gazdaság: modellváltás előtt**

A magyar gazdaság tavaly 4 százalékkal bővült, ez 2014 óta a legjobb teljesítmény. Mindazonáltal a növekedés üteme elmarad a régió EU-tagországainak átlagától. Tavaly a háztartások fogyasztásának bővülése, akárcsak 2015-ben és 2016-ban, meghaladta a GDP növekedési ütemét. Ez a gyors fogyasztásbővülés részben a reálbérek dinamikus emelkedésének következménye. Az állóeszköz-beruházások területén nagy fordulat történt: a 2016-os, 10 százalékosnál is erősebb csökkenés után 2017-ben közel 17 százalékos ugrás következett be, mindenekelőtt az EU kohéziós politikájához kapcsolódó projektek mesterségesen felpörgetett előfinanszírozása eredményeképpen. Az EU-transzferекből „felturbózott” beruházásokat kiegészítette a lakásépítések felfutása is. E két tényező tükröződik az építőipar kiemelkedő teljesítményében. A beruházások gyors bővülése azonban igen kedvezőtlen összeté-

telben történt: miközben a közületi beruházások nagyon erősen bővültek, a versenyszektor investíciói csak szerény mértékben nőttek.

A beruházások és a lakossági fogyasztás erős növekedése jól látható nyomot hagyott a külkereskedelmi forgalom alakulásán. Tavaly az áruforgalomban az export növekedési üteme mintegy 3 százalékponttal elmaradt az import növekedési ütemétől, az olló nyílása a szolgáltatások kereskedelmében valamivel szűkebb lehetett. Mindent összevetve az áruk és a szolgáltatások külkereskedelmének mérlege jelentősen, mintegy 1,5 milliárd euróval romlott az elmúlt évben. A külkereskedelmi mérleg, amely évek óta jelentős többlettel zár, tavaly is körülbelül 10 milliárd eurós pluszt könyvelhetett el. A nemzetgazdasági számlái szerinti statisztikát elemezve megállapítható, hogy a külkereskedelem GDP-hez való hozzájárulása tavaly 1,3 százalékponttal romlott.

Rátérve az idei kilátásokra, leginkább a bérek területén kialakuló fejlemények méltóak a figyelemre. 2018 a harmadik olyan év lesz, amikor a keresetek nagyon erőteljesen emelkednek. A 2016–2018-as időszak összesített reálbér-emelkedése előreláthatólag 28 százalék körül alakulhat. Ebben szerepet játszik a minimálbér és a bérminimum megemelése, valamint a folyamatosan növekvő munkaerőhiány. A vállalati felmérésekben a cégük bővülése útjában álló legfontosabb akadályként a szakképzett munkaerő hiányát jelölik meg a válaszadók. A kötelező minimálbér-emelés megnehezíti az alacsony termelékenységű kis- és középvállalkozások életét, különösen az elmaradottabb régiókban, ahol a minimálbérért foglalkoztatottak száma az átlagosnál nagyobb és ahol a közvetlen környezet – a vállalkozások és a háztartások – vásárlóerejének bővülése nem tart lépést az ország fejlettebb régióiban tapasztalt ütemmel.

Az infláció gyorsulóban van: a 2014–2016-os közel nulla szint után idén már megközelíti a 3 százalékot. Ezzel együtt az erőteljes béremelkedések fogyasztói árakra gyakorolt hatása viszonylag gyenge maradt. Ennek részben az az oka, hogy a kötelező minimálbér-emelés csak részlegesen vezetett effektív többlet-bérkiáramláshoz, mert gyakran kifehéredés történt, azaz a juttatások eddig zsebből fizetett része most vált statisztikailag láthatóvá. Ez magyarázza (részben) a bérkiáramlás és a háztartások fogyasztásának növekedése közti ütemkülönbséget is. A megugró lakossági és vállalati keresletet részben a gyorsan bővülő import kötötte le, ami rontotta ugyan a külkereskedelmi mérleget, ám egyidejűleg csökkentette az inflációs nyomást is. Az általános forgalmi adó néhány fontos terméket érintő csökkentése és a munkáltatók által fizetett szociális hozzájárulás rátájának mérséklése szintén az infláció féken tartását segítette.

Az április 8-i általános választásokat megelőző csatározásokban, politikai vitákban feltűnően kevés helyet kaptak a makrogazdasági kérdések. A kormányzó pártok kampányának középpontjában Soros György, „Brüsszel” és a bevándorlás elítélése állt, míg az ellenzék a rendszer autokratikus vonásaira, az egészségügy és az oktatás helyzetére, a kormányzati presztízsbetűhűzásokra és a növekvő korrupcióra utaló jegyekre hívta fel elsősorban a választók figyelmét. A közvélemény-kutatások eredményei a Fidesz győzelmét vetítik előre. Amennyiben ez bekövetkezik, akkor a jelenlegi gazdaságpolitikában nem várható lényeges változás. Koherens, a főbb ellenzéki pártok által egységesen támogatott gazdaságpolitikai alternatíva hiányában egy esetleges ellenzéki győzelem esetén sem várható rövid távon erőteljes makrogazdasági irányváltás.

Most még nincs is lépéskényszer a magyar gazdaságpolitikában, de középtávon annál inkább. Az EU kohéziós forrásainak mostani, erőltetett kifizetései miatt 2019-től kezdődően, legkésőbb 2020-tól az uniós transzferek elapadnak, ami komoly kihívás elé állítja majd az akkori kormányt. Mivel az aggregált keresletnek a jelentős része, a GDP 1,5–3 százaléka körüli mértékben hirtelen kiesik, erre a gazdaságpolitikának is reagálnia kell majd. Hasonló helyzet 2016-ban már előfordult, amikor a gazdasági növekedés erősen lelassult és a beruházások súlyosan visszaestek. Mindazonáltal jelentős különbség mutatkozik az akkori és a majdani epizód között. A 2016-os visszaesés körülbelül egy évre korlátozódott, azután az EU-transzferek ismét növekedésnek indultak. A 2019-cel kezdődő epizód időben kevésbé lesz koncentrált, mert az uniós pénzek elköltése most sokkal inkább fejnehéz, mint az előző hétéves pénzügyi ciklusban volt. A szűk esztendő 2019, 2020 és 2021 lesznek.

A várható nehézségeket súlyosbítja, hogy az EU 2020 után bevezetendő új hétéves pénzügyi keretprogramja körül nagyon sok a bizonytalanság. A brexit miatt eleve szűkülnek a források, új költési célok merülhetnek fel, mégpedig a kohéziós keretek rovására, amely Magyarország számára az összes uniós politika közül messze a legfontosabb. Nem segíti a felzárkóztatási politikát, hogy a Visegrádi csoport országai a menekültek elhelyezése ügyében elutasító álláspontot képviselnek. Az EU-transzferekhez kapcsolódó korrupciógyanús ügyek számának növekedése Magyarországon és más új EU-tagországokban szintén a kohéziós politika változatlan formában és volumenben való fenntartása ellen szól. Mindent összevetve nagy valószínűséggel állítható, hogy a magyar gazdasági növekedést meghatározó mértékben ingyenes külső forrásból finanszírozó modell nem lesz fenntartható. Ez azt is jelenti, hogy a 2019–2021-es „gödörből” minden egyéb feltétel változatlansága esetén nagyon nehéz lesz kijutni.

Összefoglalóan: a wiiw azzal számol, hogy idén a magyar gazdaság előreláthatólag valamivel a tavalyi 4 százalékos ütem alatt fog bővülni. A növekedés motorja, akárcsak tavaly, a beruházások és a lakossági fogyasztás bővülése lesz. 2019-ben azonban a növekedés veszít lendületéből: az EU-s források elapadása miatt sokkal kevésbé nőhetnek a beruházások, a béremelkedések várható mérséklődése következtében pedig lassul a lakossági fogyasztás bővülése is. A GDP növekedését 2019-ben 2,6 százalékra, 2020-ban 1,7 százalékra prognosztizáljuk. Idén tovább zsugorodik a külkereskedelmi többlet, de 2019-től a gazdaság lefékeződése nyomán a külkereskedelmi mérleg romlása mérséklődik, és 2020-ban a nettó export ismét növekedést segítő tényezővé válik. Idén és a következő két évben fogyasztói árak emelkedése éves átlagban megközelíti a 3 százalékot, felfelé mutató kockázatokkal. Az államháztartási deficit a maastrichti kritérium alatt marad, az államadósság várhatóan tovább csökken – ha kismértékben is.